

23. Kaupunginkirjasto

Kaupunginkirjaston johtokunnan kertomus ¹⁾ v:lta 1945 eli seuraavan sisältöinen:

Johtokunta. Johtokuntaan kuuluivat filosofiantohtori A. H. Bergholm puheenjohtajana, filosofianmaisteri H. Kannila varapuheenjohtajana sekä muina jäseninä rouva E. Peräläinen, filosofiantohtori J. Gästrin ja arkistonhoitaja H. Raatikainen. Kaupunginhallituksen edustajana kirjaston johtokunnassa oli sosiaali- ja opetusasiainjohtaja J. W. Keto. Johtokunta kokoontui kertomusvuonna 8 kertaa.

Henkilökunta. Huhtikuun 1 p:nä erosi haarakirjastonhoitaja J. Weckman ja joulukuun 1 p:nä kirjastoapulainen, filosofianmaisteri K. Kytömaa. Johtokunta nimitti oukoukuun 5 p:nä avoinna olleisiin kirjastoapulaisen virkoihin filosofianmaisteri I. Margelinin ja ylioppilas I. Tuokkolan, joulukuun 18 p:nä avoinna olleeseen haarakirjastonhoitajan virkaan filosofianmaisteri E. Wirilan, kaupunginvaltuuston syyskuun 19 p:nä tekemällä päätöksellä perustettuun uuteen haarakirjastonhoitajan virkaan sairaalahaarakirjastossa filosofianmaisteri H. Kinoksen. Kaupunginvaltuuston syyskuun 19 p:nä tekemällä päätöksellä siirrettiin 41 palkkaluokkaan kuuluva Käpylän haarakirjaston kirjastonhoitajan virka tammikuun 1 p:stä 1946 lukien 31 palkkaluokkaan. Tähän virkaan valittiin filosofianmaisteri I. Vesikari. Samoin perustettiin Käpylän haarakirjastoa varten 4 uutta kirjastoapulaisen ja 1 uusi järjestelyapulaisen virka. Kirjastoapulaiseksi valittiin filosofianmaisteri M. Louhivaara, yhteiskuntatieteidenkandidaatti V. Majara, ylioppilaat E. Vauhkonen ja E. Wallenius sekä järjestelyapulaiseksi neiti E. Nissinen. Esikaupunkiliitoksen johdosta perustettuihin ²⁾ 3 uuteen haarakirjastonhoitajan virkaan valittiin filosofianmaisterit K. Ranta ja E. Oksanen sekä kansakoulunopettaja A. Talvela ja 5 uuteen kirjastoapulaisen virkaan filosofianmaisterit P. H. Lindberg ja E. Pajanne sekä ylioppilaat S. Brofeldt, L. Nissinen ja S. Ruokolahti.

Sairaslomaa myönnettiin 58 viranhaltijalle 130 eri tapauksessa yhteensä 4 936 työtuntia. V. 1944 vastaavat luvut olivat 49, 116 ja 6 769.

Pääkirjasto. Pääkirjaston opintosalin ja yleisen lukusalin varastohuoneissa suoritettiin toimintavuoden kuluessa uudelleenjärjestely. Molempiin huoneisiin hankittiin uutta varastotilaa rakentamalla niihin uudet kirjahyllyt sekä jakamalla huoneet välilattialla kahteen kerrokseen. Kirjaston laajentuneen luettelomisosaston käyttöön kunnostettiin aikaisemmin kirjankorjaus- ja varastohuoneena ollut pääkirjaston välikerroksessa sijaitseva pieni huone. Lainaajain rekisteröinnissä siirryttiin vuoden alussa koko kirjastossa uuteen korttijärjestelmään, joka on sovellutus Skandinavian maiden suurissa kirjastoissa sekä Turun kaupunginkirjastossa käytännössä olevista järjestelmistä.

Kallion haarakirjastossa, joka vaurioitui v. 1944 helmikuun 6 ja 26 päivien pommituksissa, suoritettiin v:n 1945 aikana edelleen hitaasti jatkuneita ikkunoitten, ovien y.m. korjauksia. Toinen puoli taloa, entinen sanomalehtisali sekä opintolukusali sivuhuoneineen, olivat edelleen käyttämättöminä, opintosalin toimiessa koko vuoden lasten lukusaliin yhdistettynä, mikä tietenkin oli monessa suhteessa hankalaa. Myös aikuisten ja lasten lainausosastot toimivat vuoden alussa edellisvuotiseen tapaan yhdistettyinä lasten lainausosastossa, kirjojen ollessa sijoitettuna lasten ja osaston suljetun opintolukusalin hyllyille. Helmikuussa kuitenkin saatiin aikuisten osaston hyllyköt pyörösalissa tilapäisesti kunnostetuiksi. Kun lainauspöytä samalla korjattiin uudenmalliseksi ja sijoitettiin keskelle pyörösalia, otettiin tällöin Kallion aikuistenkin lainausosastossa käytäntöön avohyllyjärjestelmä, joka tosin oli ollut käytännössä jo pommituksesta lähtien yhteisosastossa. Tietokirjallisuus sijoitettiin pyörö-

¹⁾ Kertomukseen liittyvät taulukkotiedot lainausliikkeestä sekä käynneistä lukusaleissa on julkaistu Helsingin kaupungin tilastollisessa vuosikirjassa v:lta 1946/47. — ²⁾ Kvsto 27 p. marrask. 705 §.

saliin, kaunokirjallisuus sen sijaan edelleen lasten osastoon, josta vain pieni osa erotettiin la ten käyttöön eri sisäänkäytävin. Ikkunain pahituksen ja seinäin hataruuden vuoksi kirjastolla oli tilapäisleima, mutta yleisö oli muutokseen tyytyväinen.

Syksyllä kaupunki vihdoinkin alkoi kirjastotalon vaurioituneitten ulkoseinäin ja rikkinenheitteiden väliseinäin ja rappauksen korjaamisen. Tässä yhteydessä saatiin aikaan useita muutoksia ja parannuksia kirjastorakennukseen kirjaston uudistussuunnitelman mukaisesti. M.m. opintolukusaliin liitettiin entinen käytävähalli opinto-osastoksi, toisesta eteishuoneesta muodostettiin laajennettuna kerhohuone ja alakerroksessa yhdistettiin myös käytävähalli entiseen sanomalehtisaliin, josta muodostetaan aikuisten lainausosaston kaunokirjallisuusosasto. Nämä korjaustyöt jatkuivat vielä vuoden vaihtuessa.

Töölön haarakirjasto. V:n 1945 aikana siirrettiin Töölön haarakirjastossa koko kirjavarasto kirjaston uuden luokitusjärjestelmän mukaiseen järjestykseen ja aloitettiin kirjojen esittely yleisölle erityisen osittain kirjaston luokitusjärjestelmän mukaisesti vaihtuvan, osittain kulttuurimerkkipäivien tai vuodenajasta johtuvan ajankohtaisuuden perusteella vaihtuvan kirjanäyttelyn avulla. Tämän lisäksi on otettu käyttöön erillinen tietokirjallisuusutuuksia esittelevä näyttely.

Vallilan haarakirjasto. Kun Vallilan haarakirjasto joulukuun 16 p:nä 1944 jälleen muutti omaan huoneistoonsa, tapahtui se huoneiston perinpohjaisen korjauksen jälkeen. Aikaisemmin oli kirjasto toiminut viidessä huoneessa, nimittäin työhuoneessa, lainausosastossa, lasten lukusalissa ja aikuisten sanomalehtisalissa. Viides huone oli siivoojan asuttavana. Korjauksessa poistettiin lainausosaston ja lasten lukusalin välinen seinä, joten lainausosasto täten huomattavasti laajeni. Entiseen lainausosaston tilaan sovitettiin aikuisten lainausosasto ja väliseinän poistamisella saatuun laajennettuun tilaan aikuisten aikakauslehtisali. Tarkoitus on vielä sovittaa siihen käsikirjasto. Entinen siivoojan asunto varattiin sanomalehtisalin käyttöön. Tilanpuutteen vuoksi ja muutenkin epämukavina poistettiin sanomalehtisalista seisovat sanomalehtitelineet ja lehdet levitettiin pöydille. Entinen aikuisten sanomalehtisali toimii nykyisillään lasten lainausosastona. Eri osastojen välisiin seiniin tehtiin lasi-ikkunat, joka toimenpide huomattavasti lisää kirjaston viihtyisyyttä ja helpottaa osastojen valvontaa.

Sairaalahaarakirjasto. Tammikuun 11 p:nä olivat Kivelän sairaalan perustetun sairaalahaarakirjaston avajaiset kaupunginhallituksen, lääkintöhallituksen, kaupungin sairaalahallituksen, valtion kirjastoimiston, kirjaston johtokunnan ja Kivelän sairaalan lääkärinkunnan y.m. henkilökunnan edustajille. Lainaus toiminta alkoi tammikuun 15 p:nä 1945 ja sairaalakirjasto oli avoinna potilaille arkipäivisin klo 11—16 ja henkilökunnan käyttöä varten keskiviikkoisin klo 18—21. Sairaalan toivomuksen mukaan kirjallainaus kirjastohuoneeseen ei ole potilaille järjestetty, koska sairaalan potilasosastojen sijaitessa useassa eri rakennuksessa muodostuisi kulku kirjastohuoneeseen hankalaksi tai muuten haittaisi sairaalan päiväjärjestystä, vaan kirjallainaus potilaille tapahtuu siten, että kirjastovirkailijat arkipäivisin käyvät lainauskierroksella kullakin osastolla kerran viikossa. Kirjat kuljetetaan osastoille erityisillä kirjavaunuilla, jotka muodostavat potilasvuoteiden väliin sopivan kaksipuolisen avohyllyn. Lainausjärjestelmään nähden on tehty poikkeus kaupunginkirjastossa vallitsevaan menetelmään nähden sikäli, että tiheään uusiutuvan lainaajakunnan vuoksi on luovuttu lainaajakorttien käytöstä. Kirjastotyötä sairaalahaarakirjastossa on tehty n.s. kirjastokasvatustyön hengessä, jonka mukaisesti kirjastojen tehtävä, kansalaisten sivistyksen ja tietojen kartuttaminen, on saanut yhä syvenevän sisällön siinä mielessä, että kirjastot kasvatuksellisen ja kulttuuripyrkimyksellisen luonteensa mukaisesti entistä enemmän pyrkivät laajojen kansalaispiirien henkisten tarpeiden tyydyttämiseen valmistamalla jokaiselle kansalaiselle vapaan ja monipuolisen mahdollisuuden itsekasvatukseen ja itseopiskelun harjoittamiseen. Tietokirjallisuuden korkeaa lainausprosentti 40.6 antaa selvän kuvan kirjastokasvatuksellisessa hengessä menestyksellisesti suoritetusta työstä.

Kirjavarasto. Kirjaston luetteloista poistettiin 10 673 loppuunkulunutta nidosta, joista 4 685 oli kuulunut pääkirjastoon, 4 189 Kallion haarakirjastoon, 112 Töölön haarakirjastoon, 907 Vallilan haarakirjastoon, 738 Käpylän haarakirjastoon, 2 Pasilan haarakirjastoon ja 40 Eteläiseen haarakirjastoon.

Kirjastoon luettelointiin ja hankittiin 22 468 uutta nidosta. Luettelointi kirjavarasto käsitti kertomusvuoden alussa 294 940 nidosta ja vuoden lopussa 306 735 nidosta. Vi-

meksi mainituista oli 170 691 eli 55.6 % suomenkielistä, 122 362 eli 39.9 % skandinaavista ja 13 682 eli 4.5 % muunkielistä kirjallisuutta.

Kertomusvuoden päättyessä kirjavarasto jakaantui eri luokkiin seuraavasti:

	Nidoksia	%
000. Ensyklopedia	2 515	0.8
100. Filosofia, kulttuuri, kasvatustiede.....	2 239	0.7
200. Uskonnot, mytologia	2 273	0.7
300. Yhteiskuntatieto	4 570	1.5
400. Maantiede, matkat, kansatiede	2 766	0.9
500. Matematiikka, luonnontieteet	2 409	0.8
600. Lääketiede, tekniikka, talous	5 420	1.8
700. Taide, liikuntakasvatus	3 063	1.0
800. Kirjallisuudenhistoria, kielitiede	3 441	1.1
900. Historia, elämäkerrat, sukututkimus	6 013	2.0
0—9. Kaunokirjallisuus	38 850	12.7
I. Uskonnot	8 763	2.9
II. Historia, arkeologia ja elämäkerrat	24 997	8.1
III. Maantiede, kansatiede, antropologia ja matkakertomukset	13 644	4.4
IV. Romaanit, kertomukset ja sadut	77 220	25.2
V. Runot, näytelmät, albumit sekä kirjallisuudenhistoria ja taide...	28 490	9.3
VI. Luonnontiede, matematiikka, lääketiede ja teknologia	14 815	4.8
VII. Oikeus- ja valtiotiede, yhteiskunnalliset kysymykset ja talous.....	16 317	5.3
VIII. Kielitiede	3 927	1.3
IX. Filosofia, siveysoppi, kasvatus, kirja- ja kirjastotiede, urheilu sekä muut sekalaiset aineet	15 518	5.1
X. Lukusaleihin sijoitettu kirjallisuus (hakuteokset, sidotut aikakaus- ja sanomalehdet y.m.)	29 485	9.6
	Yhteensä	306 735 100.0

Pääkirjaston ja haarakirjastojen kesken kirjavarasto jakaantui seuraavasti:

	1945 nidoksia	%	1944 nidoksia	%
Pääkirjasto	166 530	54.3	163 338	55.4
Kallion haarakirjasto	68 165	22.2	68 988	23.4
Töölön »	22 663	7.4	21 318	7.2
Vallilan »	17 464	5.7	16 275	5.5
Käpylän »	10 794	3.5	10 545	3.6
Pasilan »	7 183	2.4	6 647	2.2
Eteläinen »	7 139	2.3	6 143	2.1
Sairaala- »	2 998	1.0	1 686	0.6
Haagan »	80	0.0	—	—
Herttoniemen »	314	0.1	—	—
Kulosaaren »	1	0.0	—	—
Lauttasaaren »	1	0.0	—	—
Munkkiniemen »	1	0.0	—	—
Malmin »	1 173	0.4	—	—
Pakilan »	438	0.2	—	—
Pitäjänmäen »	420	0.1	—	—
Puistolän »	433	0.1	—	—
Puotinkylän »	403	0.1	—	—
Oulunkylän »	74	0.0	—	—
Tapanilan »	461	0.2	—	—
	Yhteensä	306 735 100.0	294 940	100.0

Yksityiskohtainen kirjavarastoa ja sen jakaantumista koskeva tilasto sisältyy taulukoliitteeseen 1.

Kirjavaraston arvo arvioitiin kertomusvuoden alkaessa 7 471 980 mk:ksi ja vuoden päättyessä 8 266 140 mk:ksi.

Kirjalahjat. Kertomusvuonna merkittiin kirjalahjoituksia seuraavilta henkilöiltä ja laitoksilta: herra Fr. Bergström, Albert Bonniers förlag ab. (Tukholma), professori C. v. Bonsdorff, neiti S. Emmer, Etelä-pohjalainen osakunta, Etelä-suomalainen osakunta, herra W. A. Heikel, professori O. W. Johansson, Kansallis-osake-pankki, Oy. Mallasjuoma-lehti (Lahti), Merenkulkulaitos, kouluneuvos K. Merikoski, Pohjois-pohjalainen osakunta, koululainen K. Sandell, Statens hantverksinstitut (Tukholma), Suomen matkat, Suomen muinaismuistoyhdistys, Suomen pankki, Suomen vaatturiliikkeenharjoittajain keskusliitto, Svenska litteratursällskapet, Titan Co. A/S (Fredrikstad), sekä herra Tsernjavsky.

Aukioloajat. Pääkirjastossa ja Kallion haarakirjastossa aikuisten lainausosastot olivat avoinna klo 10—20 ja lasten osastot klo 12—20. Sunnuntaisin lainausosastot olivat avoinna klo 16—19. Opintosalit ja lukusalit olivat avoinna arkipäivisin ja sunnuntaisin klo 10—22. Pyhä- ja juhlapäivinä kirjasto oli avoinna seuraavasti: uudenvuodenpäivänä, pitkäperjantaina, pääsiäispäivänä ja helluntaipäivänä lukusalit klo 15—20, vappuna ja itenäisyyspäivänä lukusalit klo 10—20, juhannusaattona ja juhannuspäivänä sekä jouluaattona ja joulupäivänä kiinni, muina pyhinä niinkuin sunnuntaisin. Töölön, Vallilan ja Eteläisen haarakirjastojen lainausosastot olivat avoinna klo 10—20 sekä Käpylän ja Pasilan klo 17—20.

Lainaus. Kirjalainojen lukumäärä v. 1945 ja 1944 oli seuraava:

Lainauspaikka	1945			1944		
	Kaikkiaan	Keskimäärin lainauspäivää kohden		Kaikkiaan	Keskimäärin lainauspäivää kohden	
Pääkirjasto	370 960	1 045		324 513	917	
Kallion haarakirjasto	204 224	578		183 814	533	
Töölön »	59 914	169		45 024	127	
Vallilan »	69 614	196		14 283	260	
Käpylän »	33 121	97		29 720	87	
Pasilan »	11 079	32		9 724	28	
Eteläinen »	32 448	91		26 109	74	
Otalammen siirtokirjasto	—	—		1 111	18	
Sairaalahaarakirjasto	24 067	83		—	—	
Yhteensä	805 427	2 291		634 298	2 044	

Lainauspäivien lukumäärä oli pääkirjastossa 355, Kallion haarakirjastossa 353, Töölön haarakirjastossa 355, Vallilan haarakirjastossa 356, Käpylän haarakirjastossa 342, Pasilan haarakirjastossa 342, Eteläisessä haarakirjastossa 355 ja sairaalakirjastossa 288.

Suurin määrä päivässä annettuja kirjalainoja oli 4 205 oltuaan v. 1944 3 625.

Aikuisille sekä lapsille ja nuorisolle annettujen kirjalainojen välinen suhde käy ilmi seuraavasta taulukosta:

Lainauspaikka	Aikuisten kirjailainat		Lasten- ja nuorisokirjalainat		Kirjalainat kaikkiaan
	Luku	%	Luku	%	
Pääkirjasto	310 174	83.6	60 786	16.4	370 960
Kallion haarakirjasto	150 645	73.8	53 579	26.2	204 224
Töölön »	44 553	74.4	15 361	25.6	59 914
Vallilan »	41 544	59.7	28 070	40.3	69 614
Käpylän »	21 409	64.6	11 712	35.4	33 121
Pasilan »	5 492	49.6	5 587	50.4	11 079
Eteläinen »	19 734	60.8	12 714	39.2	32 448
Sairaala- »	24 067	100.0	—	—	24 067
Yhteensä	617 618	76.7	187 809	23.3	805 427

V. 1944 lainattiin aikuisille 497 438 nidosta eli 78.4 % sekä lapsille ja nuorisolle 136 860 nidosta eli 21.6 %.

Kaunokirjallisuuden ja tietokirjallisuuden välinen suhde selviää seuraavasta taulukosta, jossa myöskin on otettu huomioon aikuisille sekä lapsille ja nuorisolle annettujen lainan välinen ero:

Lainauspaikka	Aikuisten kirjallainat				Lasten ja nuorison kirjallainat				Kirjalainat kaikkiaan			
	Kauno-kirjallisuus		Tieto-kirjallisuus		Kertoma-kirjallisuus		Tieto-kirjallisuus		Kauno- ja kertoma-kirjallisuus		Tieto-kirjallisuus	
	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%
Pääkirjasto	180 984	58.3	129 190	41.7	39 874	65.6	20 912	34.4	220 858	59.5	150 102	40.5
Kallion haarakirjasto	96 842	64.3	53 803	35.7	39 186	73.1	14 393	26.9	136 028	66.6	68 196	33.4
Töölön »	31 470	70.6	13 082	29.4	11 306	73.6	4 055	26.4	42 776	71.4	17 138	28.6
Vallilan »	27 947	67.3	13 597	32.7	20 680	73.7	7 390	26.3	48 627	69.9	20 987	30.1
Käpylän »	13 234	61.8	8 175	38.2	8 605	73.5	3 107	26.5	21 839	65.9	11 282	34.1
Pasilan »	3 499	63.7	1 993	36.3	3 684	65.9	1 903	34.1	7 183	64.8	3 896	35.2
Eteläinen »	12 555	63.6	7 179	36.4	9 608	75.6	3 106	24.4	22 163	68.3	10 285	31.7
Sairaala- »	14 307	59.4	9 760	40.6	—	—	—	—	14 307	59.4	9 760	40.6
Yhteensä	380 838	61.7	236 780	38.3	132 943	70.8	54 866	29.2	513 781	63.8	291 646	36.2

V. 1944 lainattiin kaikkiaan 435 308 nidosta eli 68.3% kaunokirjallisuutta sekä 198 990 nidosta eli 31.4% tietokirjallisuutta. Lainatun kaunokirjallisuuden ja tietokirjallisuuden välinen suhde muuttui siten kertomusvuonna jonkin verran edellisen eduksi. Kun otetaan huomioon, että romaani luetaan muutamassa päivässä, kun sen sijaan tietokirjan lukemiseen menee viikkoja ja sitä luetaan kertaillenkin, ei tämä prosenttiluku tietenkään ilmaise tieto- ja kaunokirjallisuuden harrastuksen välistä todellista suhdetta.

Erikoisen kirjallisuuden lainausta valaisee seuraava taulukko:

Lainauspaikka	Suomenkielinen kirjallisuus		Skandinaavinen kirjallisuus		Muunkielinen kirjallisuus		Kirjalainat kaikkiaan	
	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%
Pääkirjasto	227 188	61.3	123 956	33.4	19 816	5.3	370 960	46.1
Kallion haarakirjasto	185 806	91.0	17 961	8.8	457	0.2	204 224	25.4
Töölön »	43 566	72.7	15 921	26.6	427	0.7	59 914	7.4
Vallilan »	59 544	85.5	9 940	14.3	130	0.2	69 614	8.6
Käpylän »	28 367	85.6	4 754	14.4	—	—	33 121	4.1
Pasilan »	9 689	87.5	1 390	12.5	—	—	11 079	1.4
Eteläinen »	24 802	76.4	7 641	23.6	5	—	32 448	4.0
Sairaala »	19 620	81.5	4 422	18.4	25	0.1	24 067	3.0
Yhteensä	598 582	74.3	185 985	23.1	20 860	2.6	805 427	100.0

Kaikilta lainausosastoilta lainattiin v. 1944 suomenkielistä kirjallisuutta 465436 nidosta eli 73.4%, skandinaavista kirjallisuutta 151066 nidosta eli 23.8% ja muunkielistä kirjallisuutta 17 796 nidosta eli 2.8%.

Kirjavaraston eri kirjallisuusluokista lainattujen nidosten luku ilmenee taulukkoliitteestä 2 D.

Seikkaperäinen, lainausliikettä valaiseva tilasto sisältyy taulukkoliitteeseen 2.

Lainajat. Kotilainoja sai kaikkiaan 48 308 henkilöä, joista uusia lainajia oli 14 188. Seuraavassa taulukossa on lainajia koskevia tietoja:

	Aikuiset					Lapset ja nuoriso					Kaiken kaikkiaan
	Miehiä	%	Naisia	%	Yh- teensä	Poikia	%	Tyt- töjä	%	Yh- teensä	
Lainaaajia, joiden äidinkieli oli suomi											
Pääkirjasto	6 357	45.6	7 584	54.4	13 941	1 127	62.6	672	37.4	1 799	15 740
Kallion haarakirjasto	3 875	44.6	4 818	55.4	8 693	1 113	55.0	910	45.0	2 023	10 716
Töölön »	670	38.8	1 055	61.2	1 725	343	53.5	298	46.5	641	2 366
Vallilan »	904	48.0	978	52.0	1 882	417	55.4	336	44.6	753	2 635
Käpylän »	526	44.7	650	55.3	1 176	330	56.4	255	43.6	585	1 761
Pasilan »	131	47.3	146	52.7	277	65	56.5	50	43.5	115	392
Eteläinen »	320	39.1	498	60.9	818	170	59.0	118	41.0	288	1 106
Sairaala- »	1 010	46.5	1 160	53.5	2 170	—	—	—	—	—	2 170
Yhteensä	13 793	45.0	16 889	55.0	30 682	3 565	57.5	2 639	42.5	6 204	36 886
Lainaaajia, joiden äidinkieli oli ruotsi											
Pääkirjasto.....	3 297	42.9	4 383	57.1	7 680	459	57.2	343	42.8	802	8 482
Kallion haarakirjasto	266	42.6	359	57.4	625	81	58.7	57	41.3	138	763
Töölön »	210	37.6	349	62.4	559	110	64.0	62	36.0	172	731
Vallilan »	99	49.5	101	50.5	200	61	55.5	49	44.5	110	310
Käpylän »	86	44.1	109	55.9	195	25	46.3	29	53.7	54	249
Pasilan »	18	40.0	27	60.0	45	10	62.5	6	37.5	16	61
Eteläinen »	100	42.4	136	57.6	236	42	53.8	36	46.2	78	314
Sairaala- »	163	40.6	238	59.4	401	—	—	—	—	—	401
Yhteensä	4 239	42.6	5 702	57.4	9 941	788	57.5	582	42.5	1 370	11 311
Lainaaajia, joiden äidinkieli oli jokin muu kieli											
Pääkirjasto.....	45	48.9	47	51.1	92	3	50.0	3	50.0	6	98
Sairaalahaarakirjasto	8	61.5	5	38.5	13	—	—	—	—	—	13
Yhteensä	53	50.5	52	49.5	105	3	50.0	3	50.0	6	111
Lainaaajia kaikkiaan											
Pääkirjasto.....	9 699	44.7	12 014	55.3	21 713	1 589	61.0	1 018	39.0	2 607	24 320
Kallion haarakirjasto	4 141	44.4	5 177	55.6	9 318	1 194	55.3	967	44.7	2 161	11 479
Töölön »	880	38.5	1 404	61.5	2 284	453	55.7	360	44.3	813	3 097
Vallilan »	1 003	48.2	1 079	51.8	2 082	478	55.4	385	44.6	863	2 945
Käpylän »	612	44.6	759	55.4	1 371	355	55.6	284	44.4	639	2 010
Pasilan »	149	46.3	173	53.7	322	75	57.3	56	42.7	131	453
Eteläinen »	420	39.8	634	60.2	1 054	212	57.9	154	42.1	366	1 420
Sairaala- »	1 181	45.7	1 403	54.3	2 584	—	—	—	—	—	2 584
Kaikkiaan	18 085	44.4	22 643	55.6	40 728	4 356	57.5	3 224	42.5	7 580	48 308

V. 1944 oli lainaajien lukumäärä 40 840, josta 30 629:llä eli 75.0 %:lla oli äidinkielenä suomi, 10 019:llä eli 24.5 %:lla ruotsi ja 192:llä eli 0.5 %:lla jokin muu kieli. Vastaavat kertomusvuotta koskevat prosenttiluvut ovat 76.4, 23.4 ja 0.2. Suomenkielisten lainaajien lukumäärä lisääntyi siis 1.4 % ruotsinkielisten suhteellisesti vähentyessä saman verran. Aikuisten ja nuorten lainaajien suhdeluku muuttui aikuisten eduksi; aikuisten prosenttiluku oli 84.8 (82.9 v. 1944) ja nuorten 15.7 (17.1 v. 1944). Miesten ja naisten lukumäärää osoittavat prosenttiluvut olivat edellisten 44.4 (38.4 v. 1944) ja jälkimmäisten 55.6 (61.6 v. 1944). Nuorista lainaajista oli 57.5 % (56.4 v. 1944) poikia ja 42.5 % (43.6 v. 1944) tyttöjä.

Lukusalit. Pääkirjaston opintosali ja yleinen lukusali olivat avoinna 361 päivänä, sanomalehtisali 326 päivänä ja lasten lukusali 359 päivänä. Kallion haarakirjastossa olivat aikuisten lukusali ja lasten lukusali avoinna 359 päivänä, sanomalehtisali 360 päivänä. Töölön haarakirjastossa olivat sanomalehtisali ja lasten lukusali avoinna 361 päivänä. Vastaavat aukiolopäivät olivat Vallilassa 328, Käpylässä 361 ja 357, Pasilassa 361 ja 360 sekä Eteläisessä haarakirjastossa 361.

Lukusalikäyntien lukumäärä v. 1945 ja v. 1944 käy ilmi seuraavasta taulukosta:

	Opintosali		Aikuisten lukusalit		Sanomalehtisalit		Lasten lukusalit		Käyntejä kaikkiaan	
	1945	1944	1945	1944	1945	1944	1945	1944	1945	1944
Pääkirjasto	43 333	27 180	48 742	31 385	131 822	104 958	31 028	22 178	254 925	185 701
Haarakirjastot:										
Kallion	—	—	33 052	19 389	118 297	83 240	51 978	35 100	203 327	137 729
Töölön	—	—	—	—	32 387	30 718	15 039	13 412	47 426	44 130
Vallilan	—	—	—	—	45 501	16 654	22 207	3 771	67 708	20 425
Käpylän	—	—	—	—	84 584	105 403	30 822	24 054	115 406	129 457
Pasilan	—	—	—	—	11 340	10 816	5 018	5 032	16 358	15 848
Eteläinen	—	—	—	—	46 712	38 206	6 457	3 730	53 169	41 936
Yhteensä	43 333	27 180	81 794	50 774	470 643	389 995	162 549	107 277	758 319	575 226

Lukusalikäyntien päivittäinen keskimäärä oli seuraava:

	1945	1944
Pääkirjasto	746	534
Kallion haarakirjasto	565	409
Töölön »	131	122
Vallilan »	206	444
Käpylän »	320	360
Pasilan »	45	44
Eteläinen »	147	116
Yhteensä	2 160	2 029

Yksityiskohtainen lukusalien käyttöä koskeva tilasto ilmenee taulukkoliitteestä 3.

Vuoden kuluessa ilmestyneitä aikakaus- ja sanomalehtiä oli lukusaleissa yleisön käytettävänä seuraava määrä:

	Aikakauslehtiä		Sanomalehtiä	
	luku	kpl	luku	kpl
Pääkirjasto	335	390	71	98
Kallion haarakirjasto	178	217	44	65
Töölön »	69	77	27	35
Vallilan »	80	86	24	41
Käpylän »	56	59	23	26
Pasilan »	49	53	23	25
Eteläinen »	55	60	24	42

Opintokerhotyö. Kirjaston yhteydessä toimivat sen kirjastokasvatuksellisen toiminnan tukemiseksi seuraavat opintokerhot: filosofinen kerho, johon kuuluivat filosofian ja matematiikan opintopiirit, Vallilan haaraosaston kerho, esperantokerho sekä nuorten ja lasten kerhot.

Filosofisen kerhon puheenjohtajana toimi kirjastonjohtaja, dosentti U. Saarnio. Kerhoon ilmoittautui 109 jäsentä. Kerholla oli vuoden aikana yksi yleiskokous, filosofian opintopiiri kokoontui 28 kertaa ja matematiikan opintopiiri 35 kertaa, tämän lisäksi oli 30 matematiikan harjoitustuntia. Kerho teki helmikuun 18 p:nä retken Tampereelle, jossa Tampereen kaupunginkirjaston vastaava opintokerho oli järjestänyt yhteisen illanvieron. Tampereen kaupunginkirjaston filosofinen kerho vieraili vuorostaan Helsingissä toukokuun 19—21 p:nä ollen mukana filosofisen kerhon yleiskokouksessa toukokuun 19 p:nä.

Toukokuun 20 p:nä tehtiin yhteinen retki Seurasaaressa, missä pidettiin kokous, 21 p:nä taas pidettiin kokous Kaivohuoneella.

Filosofisen kerhon yleiskokouksessa toukokuun 19 p:nä piti dosentti U. Saarnio esitelmän aiheesta Kieli ja logiikka. Kokouksen puheenjohtajana toimi filosofianmaisteri H. Kinos ja sihteerinä ylioppilas A. Ruuskanen. Tilaisuudessa ilmestyi kerholehti Symposionin numero 9, joka sisälsi kerholaisten kirjoituksia. Lehden toimittajana oli filosofianmaisteri S.-L. Meri ja sen ulkoasusta huolehti taiteilija E. Kiiskinen.

Filosofian opintopiirissä pidettiin seuraavat esitelmät: filosofianmaisteri H. Kinos Loogisista paradokseista tammikuun 15 p:nä, filosofianmaisteri T. Telakivi Kretschmerin typologiasta tammikuun 29 p:nä ja Conradin typologiasta helmikuun 5 p:nä, dosentti U. Saarnio esitelmäsarjan Eetillisyydestä helmikuun 25, maaliskuun 12 ja huhtikuun 9 p:nä, filosofianmaisteri H. Kinos Käsitteistä oikea ja oikeudenmukainen toukokuun 20 p:nä, ylioppilas K. Soura Spinozan Etiikasta toukokuun 21 p:nä ja filosofianmaisteri A. Laurila Dostojevskin Karamazovin veljekistä joulukuun 12 p:nä. Esitelmien lisäksi käytettiin opiskelun pohjana U. Saarnion kirjoitusta Arvo ja eetillisyyys. Näiden pohjalla syntyneessä keskustelussa pyrittiin monipuolisesti ja syvällisesti valaisemaan käsiteltävänä olevia kysymyksiä, ennen kaikkea arvoteoreettisen hyvän ja eettillisen hyvyyden käsitteitä.

Matematiikan opintopiirissä tutkittiin jatkuvasti matemaattisia kysymyksiä filosofian valossa ja samalla matematiikan merkitystä filosofiassa ja kaikessa ajattelussa käyttäen keskustelun pohjana P. Myrbergin Differentiali- ja integralilaskun oppikirjaa ja F. Nevanlinnan teosta Johdatus lukuteoriaan ja algebraan. Matematiikan harjoitustunneilla käsiteltiin perinpohjaisemmin mainittua P. Myrbergin oppikirjaa ylioppilas R. Kaupin johdolla.

Esperantokerhot aloittivat toimintansa lokakuun 7 p:nä ja kokoontuivat joka sunnuntai. Alkavien kerhossa oli 10 osanottajaa. Opetus tapahtui ilman oppikirjaa unkarilaisen pastori Cseh'n keksimän puhemetodin mukaan, jossa opetus alusta alkaen tapahtuu opetetavalla kielellä. Kerhon johtajana toimi opettaja S. Koivu.

Jatkavien kerhossa oli myös n. 10 vakinaista opiskelijaa sekä muutamia vain osittain mukana olleita. Opiskelu oli etupäässä puheharjoitusta, jonka takia kaikki esitykset, paria poikkeusta lukuunottamatta, tapahtuivat esperantonkielellä. Esitykset, joita kerhon eri jäsenet suorittivat, käsittivät mm. seuraavia aiheita: henkilökohtaisia matkaselostuksia, kieliopillisia ja kielitieteellisiä esityksiä, runonkäännöksiä, omia kaunokirjallisia tuotteita, eri kansojen kansallispukujen esittelyä nukkienv avulla (yli 20 kansallispukua), kerhohuoneessa olevan Rafaelin maalauksen, Ateenan koulu, selostuksen, sanomalehti-artikkelien ja matkailuteosten lukua, keskustelua y.m. Jokaisesta kokouksesta joku kerhon jäsen aina kirjoitti esperantonkielisen selostuksen. Kerhon johtajana oli opettaja H. Koivu.

Syksyllä 1945 aloittivat toimintansa nuorten kerho ja lasten kerho, joihin kuului vastaavasti 15 ja 18 jäsentä. Osanottajat pitivät itse esitelmää vaihtelevista aiheista, Matti Pohdosta, Sokrateesta, H. C. Andersenista y.m. Esitelmien johdosta seuranneisiin keskusteluihin otettiin innokkaasti osaa, ja lisäohjelman harjoitettiin hakuteosten käyttöä tai yritettiin perehtyä kirjaston järjestelmään. Kokouksia oli yhteensä 12.

Kasvavan sukupolven parissa toiminta oli vilkasta. Lasten herättämiseksi harrastamaan tietopuolista kirjallisuutta aloitettiin lasten lukusalissa kysymyssarja, ns. Viikon kysymys. Innostus oli suuri ja keskimäärin 100 osanottajaa osallistui joka sarjaan. Muista toimenpiteistä mainittakoon Viikon paras piirustus ja Viikon laskutehtävä.

Vallilan haaraosaston kerho perustettiin kokouksessa syyskuun 17 p:nä. Kerhon puheenjohtajana toimi filosofianmaisteri E. Seppälä. Vuoden aikana oli 5 kokousta, joissa pidettiin seuraavat esitelmät: ylioppilas M. Liakka aiheesta Käytännöllisen ihmistuntemuksen ongelmia syyskuun 17 ja lokakuun 8 p:nä, ylioppilas E. Airamo Lin Jutangan teoksesta Maani ja kansani marraskuun 11 ja joulukuun 4 p:nä sekä ylioppilas I. Tähtinen Aleksis Kiven runoudesta joulukuun 18 p:nä. Kerhon jäseniksi ilmoittautui yhteensä 50 osanottajaa. Esitelmien ja alustusten johdosta virisi vilkas keskustelu ja ajatustenvaihto.

Tulot. Kirjaston tulot olivat 360 318: 70 mk oltuaan v. 1944 208 104: 60 mk. Pääkirjaston ja haarakirjastojen v:n 1945 tulojen jakaantuminen selviää seuraavasta taulukosta.:

	Pää- kirjasto	Kallion	Töölön	Vallilan	Käpy- län	Pasilan	Eteläi- nen	Tuloja kaikkiaan
h a a r a k i r j a s t o								
M a r k k a a j a p e n n i ä								
<i>Kuukausi</i>								
Tammikuu	23 852 50	5 248 40	1 683 —	132 50	1 052 50	354 —	855 —	33 177 90
Helmikuu	15 125 50	3 713 —	1 842 50	387 —	478 —	349 50	505 —	22 400 50
Maaliskuu	17 385 —	4 971 —	1 513 50	654 50	321 50	724 50	689 50	26 259 50
Huhtikuu	16 163 50	4 314 —	1 746 —	927 50	623 —	347 50	545 —	24 666 50
Toukokuu	22 171 50	5 372 —	2 036 —	1 203 —	1 127 —	659 —	739 —	33 307 50
Kesäkuu	16 448 50	4 865 50	1 653 —	1 037 50	740 —	294 50	561 —	25 600 —
Heinäkuu	17 308 50	5 785 80	1 528 —	1 140 50	947 50	306 50	778 50	27 795 30
Elokuu	15 417 —	5 268 50	1 284 50	933 —	708 50	371 —	604 50	24 587 —
Syyskuu	14 890 50	5 835 —	1 422 —	1 105 —	900 —	406 50	649 —	25 208 —
Lokakuu	18 919 —	5 682 —	1 304 50	1 015 50	1 472 —	437 50	865 50	29 696 —
Marrasku	18 821 —	5 338 50	1 335 50	1 028 50	790 —	393 —	784 —	28 490 50
Joulukuu	40 267 50	10 259 —	2 261 —	2 034 —	1 773 —	757 —	1 778 50	59 130 —
Yhteensä	236 770 —	66 652 70	19 609 50	11 598 50	10 933 —	5 400 50	9 354 50	360 318 70
<i>Tuloerä</i>								
Sakkoja	220 593 50	61 655 —	19 003 —	10 701 50	9 544 50	2 853 50	8 474 50	332 825 50
Erääntyneitä vakuuk- sia	9 086 —	1 500 —	— —	— —	— —	— —	50 —	10 636 —
Sekalaisia tuloja	7 090 50	3 497 70	606 50	897 —	1 388 50	2 547 —	830 —	16 857 20
Yhteensä	236 770 —	66 652 70	19 609 50	11 598 50	10 933 —	5 400 50	9 354 50	360 318 70

Kadonneiden ja vahingoittuneiden kirjojen korvausrahoja kertyi 15 745: 80 mk.

Menot ¹⁾ ilmenevät seuraavasta yhdistelmästä, johon on otettu kirjastolle myönnettyt lisämäärärahat:

	Määräraha, mk	Menot, mk	Määrärahan säätö (+) tai ylitys (—), mk
Palkat, palkkiot ja sairasapu	²⁾ 8 503 377: 90	8 689 181: 75	⁵⁾ — 185 803: 85
Vuokrat	³⁾ 929 399: —	929 399: —	—
Lämpö	317 015: —	248 129: 20	+ 68 885: 80
Valaistus	99 500: —	147 520: —	⁶⁾ — 48 020: —
Siivous	43 000: —	54 556: 90	⁷⁾ 11 556: 90
Vedenkulutus	2 644: —	2 445: 60	+ 198: 40
Puhtaanapito	18 140: —	26 055: —	⁸⁾ — 7 915: —
Kalusto	60 000: —	349 677: 80	⁹⁾ — 289 677: 80
Sidonta ja painatuskulut	1 103 015: 90 ⁴⁾	1 189 551: 20	¹⁰⁾ — 86 535: 30
Tarverahat	32 000: —	75 283: 50	¹¹⁾ — 43 283: 50
Kirjallisuus	1 400 021: 90	1 899 947: 90	¹²⁾ — 499 926: —
Yhteensä	12 508 113: 70	13 611 747: 85	— 1 103 634: 15

Kaupungin avustamat yhdistykset. Kaupunginhallitukselta avustusta saaneiden Kirjoja sokeille ja Brage nimisten yhdistysten sekä Suomen työväen arkiston ja Kasvatusopillisen kirjaston ja lukusalin apurahojen käyttö oli kirjaston johtokunnan valvonnan alainen.

¹⁾ Tähän eivät sisälly kirjastorakennusten kunnossapidosta ja palovakuutuksesta aiheutuneet kulut. — ²⁾ Tähän sisältyy lisämäärärahoja 5 256 595: 90 mk. — ³⁾ S:n 14 633 mk. — ⁴⁾ Sidontaan käytettiin 1 049 695: 45 mk ja painatuksiin 139 855: 75 mk. — ⁵⁾ Kaupunginvaltuusto oikeutti ylittämään tiliä 194 400 mk. — ⁶⁾ S:n 48 020 mk. — ⁷⁾ S:n 12 000 mk. — ⁸⁾ S:n 8 000 mk. — ⁹⁾ S:n 290 000 mk. — ¹⁰⁾ S:n 86 535: 30 mk. — ¹¹⁾ S:n 44 000 mk. — ¹²⁾ S:n 500 000 mk.